

duše — in nad obzorjem se vlečejo oblaki višjih pesniških refleksij . . . Zdaj pa pride nekdo in vam s kritičnim peresom zbrise vse to — in vam ubija čuvstva, ubija misli, ki so vam vstajale ob Čehovu. — Potapenko stavi vsakdanjosti „veselo, dejansko občutje nasproti“; Čehov ne!

Čehov (rojen l. 1860) je v najboljših letih, toda nevarno bolan; njegov duh je pa še krepek. Čehova moramo res prištevati med prve moderne umetnike. Iz prevodov v „Momentih“ ga bodo tudi Slovenci lahko pravično ocenili in se z Rusi vred nadejali, da bo še mnogo storil za umetnost.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slovenske Matice“ za leto 1900.

Ravnokar je „Slovenska Matica“ razposlala šest knjig, ki jih kot letošnji slovstveni dar daje slovenskemu narodu. Njih vsebina je deloma poučna, deloma zabavna, in splošno se more reči o njih, da ustrezajo namenu, ki ga ima to naše književno društvo. Ker so „Matičine“ knjige velike važnosti za naše slovstvo, podali bomo o njih natančnejšo oceno.

Zabavna knjižnica. Založila in na svetlo dala „Slovenska Matica“. XII. zvezek. Z viharja v zavetje. Roman iz življenja preproste deklice. Spisal Fr. Malograjski. — Vsebina romana je sledeča: Rezika, junakinja romana, izgubi očeta takoj po rojstvu, pa ne vsled smrti, ampak vsled zakonske nezvestobe, ker oče v tujini živi z drugo, a domov poroča nekdo, da je mrtev. Rezika se razvije v prelepo deklico, za katero se potezajo cerkvenec, bogat vdovec in logar. Ona ljubi samo logarja, a letá se ji izneveri. Zato gre z doma v Trst, kjer si v hudem boju reši nedolžnost; iz Trsta jo izvede neka ženska v Genovo v zloglasno hišo, od koder je prodana v Egipt nekemu konzulu, kateremu tudi nedotaknjena uide, dobi očeta, se vrne v Trst, a tam se snide s svojo polusestro in z nezvestim logarjem Albinom, ki ji je zopet le en dan zvest; potem zapusti očeta in dobi zavetje pri kongregaciji usmiljenk. Vodilna misel romana je: boj nizkim, mesenim strastem, zmaga čednosti, propad zlobe. Ali se je pa tudi posrečilo pisatelju, da je umetniško izvel to idejo? Malograjski je preplodovit, da bi mogel spisati kaj globoko-premišljenega. To se vidi v osnutku, to kaže jezik, in to pričajo marsikake nedoslednosti. Popolnoma napačna se mi zdi stroga posledica tega romana: Vsako dekle, če hočeš ostati poštena, zapri se v samostan! Zakaj zunaj boš zaničevana in ne boš ostala poštena! Tako daleč še nismo! Lepo se bodo zahvalile neštete poštene deklice, kmetiške in mestne, da bi se vsesplošno tako

obsodile! Zato naj bi pustil g. Malograjski Reziko po tolikih zmagah kot močno junakinjo zunaj samostana, naj bi jo osrečil tako ali tako. Saj je vendar namen poezije ta, da z zgledi budi pisatelj v čitateljih tistega duha, od katerega je odvisna sreča družabnega življenja. Da je pisatelj hotel izvesti to estetično načelo, mu nihče ne more ugovarjati, ker hedonskega značaja roman nima. A strogo dosledno sodim, da si mora misliti skoro vsako dekle, ko prečita roman: Za samostan nisem poklicana, a zunaj je vse skvarjeno — zakaj bi bila jaz izjema? Zato bi konec želel odločno drugačen, ker je tudi način, da se potaknejo taki ljudje koncem povesti v samostan, zelo izrabljen, ravno tako, kot mnogoštevilni samoumori na zadnji strani.

Druga napaka v romanu je prevladajoči slučaj. Da je slučaj — kakor pravimo — velik činitelj v življenju, je res. In če je v življenju, zakaj bi tuintam ne bil tudi v romanu, sevedu le tuintam! A v tej povesti je toliko slučajev, da je težko vsem verjeti. To bi že zaradi tega ne smelo biti, ker je spis naslovljen „roman“. V takih povestih, kot so „Žalost in veselje“, ali Karel May-evi spisi, se to odpušča, v romanu pa težko.

Značaji so slikani neverjetno čudno. Albin in Rezika! Res da je mogoče že v ljudski šoli kaj sličnega. Toda to nagnjenje Albinovo do Rezike slika Malograjski na:avnost sirovo. Da je mali dečko Reziko „čofutnil po licu, nabunkal po hrbtu, zaganjal se vanjo, lasal itd.“, to je vendar preveč brutalno! Na desetih ljudskih šolah sem že poučeval, a kaj takega nisem zasledil. Prav tako nenaravno se slika Albin, kot bi bil izobražen visokošolec. Morda je tudi bil, a za službo logarja mu tega ni bilo treba, zlasti ker je bil že izpočetka namenjen za očetovega naslednika. Ta Albin se opisuje kot nenraven človek, ki se je pečal vse križem z ženstvom, ni poznal ne zvestobe ne spoštovanja nedolžnosti, niti se sramoval propalosti. Poleg tega je ukradl za 500 gld. smrek. In kako izpričevalo mu zato daje Malograjski? Na str. 147

je zapisano: „Albin ni bil popačen.“ Kdo pa je potem popačen? — In Rezika! Kmetiško dekle, dasi šivilja in bolj nežna že po naravi, vendar v resnici ne omedleva, ne mrje, ne ihti tako ob vsaki priliki! Mnogo nedoslednosti je v značaju matere Mete in očeta. „Zmodrile bi jih časov sile...“ Jezik je večkrat robot. Besede „trebuh“ nisem še v nobeni slovenski povesti srečal tolikrat kot pri Malograjskem. Takisto ima vpletenih nekaj stavkov, ki žalijo nežno čustvo, in zato se ne čudim, če mi je nekaj olikanih družin reklo, da so knjigo zaprli pred hčerami — in prav za te je bila morda namenjena. Škoda, da uniči nepremišljena beseda smoter knjige! — Tudi nekaj trdih germanizmov bi bil iztrebil svinčnik, če bi bil pisatelj količkaj opilil povest, n. pr.: „kako stojé stvari“, „kmalu spet z onim svojih sošolcev“, „sama ni bila na jasnem“, „sredstvo pa, ki se ga je poslužila“, „v svoji zadregi je sukala palca nad svojim trebuhom“. Sploh se rabi „kak“, in „svoj“ prepogosto čisto v nemškem duhu. Prav gotovo obžalujem iz srca, da ni ta roman korenito opiljen. Zakaj ideja je krasna, zapletka je veliko, izvečine je pisan res mikavno, da se bravec ne more ločiti od knjige. Da, smelo trdim, ta povest je naravnost mogočna himna svobodni volji in poraz atavistični podmeni. In tej veliki ideji je pisatelj posvetil najdaljše svoje delo, dokaz, da ideje nam morejo zamašiti vrzel, ki zeva v pripovednem slovstvu. — Pisatelj naj malo manj hiti, in koristil bo več narodu. Vprašam le: Ali ne kriči taka knjiga na glas: Pisatelji, združujte se, pomagajte in svetujte drug drugemu! Od tega bo imel korist le narod, a vam ne bo na sramoto, saj se je delalo tako vedno in pri vseh narodih! F. S. F.

Moja deca. Ivan N. Resman. — Natisnil Drag. Hribar v Celju. — To je najnovejša zbirka drobnih pesmic zelo neznatne pesniške vrednosti. Motivi so — skoraj brez izjeme — izrabljeni (semtertja nekatere pesmice kar preveč naravnost spominjajo naših drugih pesnikov, n. pr. „Vinska“ — Levstika, „Oprosti“ — Gregorčiča, „Ptiček“ zopet Levstika itd.), oblika pa je mnogokje nedostatna. Nekamo najbolj srednje-dobre so še one pesmice, v katerih odmeva narodna struna. — Cena sicer elegantni, vendar zelo drobni knjižici (115 strani v 16°) je 2 kroni, kar naj menda odpustimo samo z ozirom na to, da je čisti skupiček namenjen za Prešernov spomenik. M. O.

Za bratoljubje. Povest za slovensko ljudstvo. Spisal Janko I. Drameljski. Izdal in založil pisatelj, tiskal D. Hribar v Celji. 1901. — Pri tej povesti se je treba ozirati na to, da je pisana od kmeta, in s tega stališča jo je soditi. Mnogo lepih misli je v knjigi, pozna se dobra volja pisa-

teljeva, in knjigo lahko priporočamo. V jeziku in tehniki ji seveda mnogo nedostaja, kar morda doseže gosp. Drameljski pri drugi povesti. Če se v obliki izuri, mogel bo ponuditi svoje spise „družbi sv. Mohorja“. F. S. F.

Kaj hočemo? Poslanica slovenski mladini. V Ljubljani 1901. Mala 8°. Str. 71. — Ta knjiga je namenjena dijaštvu ter se med njim razširja, da bi se vnelo za nove ideje. Kaj hočemo? se vprašujejo ti mladi ljudje. Odgovor na to je jako medel in nejasen. Nabrane so najrazličnejše misli brez urejenega sestava. Nabrali smo iz njih nekatere, da povemo, kaj nam ugaja, da pa tudi naglasimo, kaj obojamo. — G. Lončar, učenec prof. Masaryka v Pragi, po pravici naglašja, da moramo sami sebe vzgajati (str. 7), baviti se s socialnim vprašanjem (str. 9), da moramo živeti npravno (str. 11), da mora vzgoja navajati k pre-mišljevanju in ne le hraniti spomina (str. 64), da bodi pouk bolj praktičen (str. 65), ter oboja boj liberalizma proti veri. — A pri tem razlaga take nauke o krščanstvu, da jih moramo odločno obsojati. V tej knjižici uči, da se „nauk o božjem Sinu kot spasitelju sveta ne dá vzdržati v tem dobesednem pomenu, kakor hitro moderni človek o njem razmišlja.“ Huduje se nad dogmo o satanu in peklu in pravi celo, da se mora sramovati, kdor veruje v večnost peklenskih kazni (str. 62)! Kar imenujemo mi verski nauk, je njemu le „mit in anthroporfizem“! Od verskega pouka zahteva, da „bodi vzvišen nad konfesionalno enostranost“! Šola se naj sploh loči od cerkve (str. 70)! Ne bomo naštevati zgodovinskih neresnic o cerkvi, katerih je mnogo v tej drobni knjižici. Kaj hoče g. Lončar, je izrazil na str. 30., kjer piše: „Ako se (kriza v socialni demokraciji) reši odkrito in znanstveno, bode prva posledica ta, da se oni inteligentni življi, ki delujejo doslej za napredek človeštva v socialnem duhu samostojno poleg socialne demokracije, ker se v tem ali v onem temeljnem naziranju ne strinjajo čisto z njo, dasi jo sicer podpirajo, kjer jo morejo — da se ji ti življi potem brezdvomno pridružijo, da bo njih delovanje ne vzporedno s socialno demokracijo, ampak identično. In tega si želimo a tudi pričakujemo.“ Ta nauk je g. Lončar razlagal na zaupnem shodu dné 12. septembra dijakom ter ga tu objavil. — To je nova struja med dijaštvom. Ti mladeniči hočejo socialno delati in si iščejo svetovnega naziranja, na katero bi se naslonili. Moderna vzgoja jim je mišljenje napojila s predsodki o katoliški cerkvi, da ne vidijo, kako je življenje po nauku katoliške vere najenostavnejša rešitev socialnega vprašanja. Poleg krščanskih dogem zame-tujejo tudi vse modroslovne sestave, a vkljub temu sanjajo, da bodo filozofi izdelali „na podlagi znanosti enotni moderni svetovni nazor“. Poglavitne